

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Bydd rhan 1 yn trafod beth yw arweinyddiaeth gatalytig a pham mae'n bwysig. Hefyd bydd yn ffocysu ar pam mae arweinyddiaeth gatalytig yn bwysig yn lleoliadau blynyddoedd cynnar a bod y gefnogaeth gywir ar gael i blant yn seiliedig ar ffactorau cymdeithasegol gwahanol. Yn rhan 2 bydd Y Comisiynydd Plant Cymru yn cael ei thrafod yn ddwfn ac fel mae bywydau plant yn cael ei effeithio. Bydd adroddiad yn cael ei dadansoddi a darganfod beth sydd wedi newid. Yn olaf yn rhan 3 bydd un agwedd gymdeithasegol yn cael ei thrafod ac fel mae'n cael effaith ar fywydau plant, a pha wasanaethau ac ymyriadau sydd ar gael i helpu plant.

Rhan 1

Yn ôl Robbins (dim dyddiad) gall pawb fod yn arweinydd, a does dim un ateb iawn o beth yw arweinydd, oherwydd mae'n sgil pwerus sydd yn cael ei ddatblygu dros amser. Mae McDowall Clark (2012) hefyd yn dweud bod arweinyddiaeth yn dod o bŵer ac awdurdod. Mae Cooper (2014) yn awgrymu nad yw arweinwyr yn unig y rhai sydd gyda'r cyfrifoldebau a theitlau arweinyddiaeth. Yn ôl McDowall Clark (2012) mae cysyniadau arferol o arweinyddiaeth yn cynnwys arweinwyr i gyfarwyddo yn weithredoedd eraill a hefyd yn oni bai ei fod wedi'i gyd-destunol benodol, mae pobl yn tueddu i ddefnyddio y model 'hold command-and-control' fel arweinyddiaeth sylfaenol. Wrth ddefnyddio y model hwn mae'n gallu creu tensiwn i lawer o ymarferwyr blynyddoedd cynnar, oherwydd eu bod yn erbyn bod mewn safle o oruchafiaeth.

Yn ôl Harris a Jones (2019) mae nifer o astudiaethau sydd yn amlinellu a disgrifio y ffordd mae arweinyddiaeth ymarferwyr y blynyddoedd cynnar yn cefnogi a gweithredu. Mae'r holl dystiolaeth am arweinyddiaeth ymarferwyr blynyddoedd cynnar yn awgrymu y gall ymarferwyr, drwy weithio yn bwrpasol ac ar y cyd, mae hyn yn dylanwadu ar bolisi ac arfer mewn ffordd arwyddocaol.

Mae Arweinyddiaeth gatalytig yw rhywun sydd yn gwneud gwahaniaeth ac effeithio ar newid mewn eraill. Mae arweinwyr catalytig yn berson sydd yn gefnogol, gydag egni uchel, blaengar, sydd yn gwrthio pobl o'u gwmpas i wneud newid. (Powers, 2017) Yn ôl Joiner (2017) arweinyddiaeth Catalydd yw'r arweinyddiaeth fwyaf effeithiol yn yr amgylchedd heddiw. Yn bellach mae McDowall Clark (2012) yn dweud nad yw arweinyddiaeth gatalytig yn set o ymddygiadau ac agweddau ond yn broses deinamig a greadigol. Mae Toomer et al (2018) yn disgrifio beth yw effaith

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

gatalydd, mae hyn yn digwydd trwy asio arweinyddiaeth a hefyd gwaith tîm sydd yn codi perfformiad pawb a chodi llwyddiant cyffredinol y tîm, trwy gynhyrchu canlyniadau o lefel uwch.

Fodd bynnag dim ond 10% o arweinwyr heddiw sydd gallu arwain ar y lefel hyn. Ar y llaw arall mae arweinwyr catalytig yn meddwl yn wahanol yn eu harfer. Mae'r arweinwyr hyn yn cadw'r awdurdod ac atebolrwydd, mae'r ddau beth hyn yn dod gyda'r rôl. Mae'r arweinwyr hyn yn rhannu cyfrifoldeb a chreu amgylcheddau gwaith a nodweddir gan gyfranogiad uchel. (Joiner, 2017) Fodd bynnag, nad yw rhai arweinwyr catalytig yn cymryd yr amser i drefnu pwy sydd yn gyfrifol am yrru pethau yn eu blaenau neu pwy fydd yn cael eu heffeithio mewn rhyw ffordd. (innov8rs, dim dyddiad)

Mae Cooper (2014) yn disgrifio arweinyddiaeth gatalytig fel nid yn unig yr arfer ond sut mae ymarferwyr yn ymdrin ag arweinyddiaeth mewn modd cyd-destun cymdeithasol a cynhwysol. Trwy gymryd y cyfrifoldeb o ddylanwad ac awdurdod, mae ymarferwyr yn dod yn asiantau newid sydd yn gwella addysg o fewn lleoliadau blynyddoedd cynnar. Fodd bynnag yn ôl McDowall Clark (2012) nid yw'r cysyniad hwn wedi'i ddiffinio yn ddigonol. Ac mae'n cael ei ddefnyddio yn fras yn gyd-destun trefn o ddydd i ddydd.

I fod yn arweinwyr da yn y blynyddoedd cynnar mae rhaid gweithio gyda rheini, staff o fewn y lleoliad a staff o asiantaethau eraill. Mae arweinwyr y blynyddoedd cynnar yn hyrwyddo deialog agored sydd yn datblygu gwybodaeth a mentora eu staff i wella eu harfer a dylanwadu'n gadarnhaol ar ddeilliannau i blant. (Plymouth Marjon Univeristy, dim dyddiad) Yn ôl McDowall Clark (2012) mae bod yn arweinwyr catalytig, yn bwysig yn y blynyddoedd cynnar, oherwydd mae ganddyn nhw y pŵer i wneud newid yn eu harfer. Mae ymarferwyr blynyddoedd cynnar yn gallu dylanwadu, dyma'r ffordd allweddol i ddod yn newid asiant ac arfer arweiniol yn hytrach nag awdurdod. Mae ymarferwyr blynyddoedd cynnar fel catalydd yn achosi newid trwy gamau cynyddol a bach. Yn ôl Cooper (2014) mae'r potensial i ymarferwyr gymryd rhan mewn arweinyddiaeth sydd yn cael ei rhannu. Mae'r pwnc hyn yn gyfredol o ddiddordeb mewn ymchwil blynyddoedd cynnar a hefyd ymarfer.

Mae llawer o ffactorau cymdeithasegol sy'n effeithio ar fywydau plant yn y blynyddoedd cynnar. ACEs yw un ffactor, mae ACEs yn sefyll am Adverse

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Childhood Experiences, sydd yn ddigwyddiadau trawmatig sy'n digwydd yn ystod plentyndod. Mae ACEs yn cynnwys, cam-drin, tyfu i fyny mewn teuluoedd a phroblemau iechyd meddwl, cam-drin sylweddau neu drais. (Centers for Disease Control and Prevention, 2021) Mae plant sydd yn dioddef o ACEs yn fwy tebygol o gael canlyniadau negatiff yn ystod bywyd oedolyn gan gynnwys, defnyddio sylweddau, ymddygiadau peryglus ac iechyd meddyliol a corfforol gwael. (Child Welfare Information Gateway, dim dyddiad)

Ffactor arall o effaith cymdeithasegol yw gordewdra. Mae plant sydd yn byw gyda gordewdra yn fwy at risg o ddatblygu diabetes math 2, pydredd danned, iechyd meddwl a corfforol gwael. (Welsh Government, 2021c) Mae gordewdra gyda chysylltiad i dlodi. Mae plant sydd yn dod o deuluoedd o incwm isel ar gyfartaledd, 6.9% yn fwy o blant dros bwysedd neu yn ordew. (Nuffield Trust, 2022)

Roedd Ella Baker yn arwr gwyb o'r Mudiad Rhyddid hawliau sifil. Roedd hi wedi ysbrydoli a arweiniodd arweinwyr newydd. (Ella Baker Center for Human Rights, dim dyddiad) Yn ôl Parker (2020) mae Ella Baker yn cyfleu bod "nid oes angen arweinwyr cryf ar bobl gryf". Mae'r dyfyniad hyn yn cyfleu bod cymunedau nid yn unig yn weld eu pŵer ond hefyd yn gallu defnyddio ar gyfer nodau cyfiawnder cymdeithasol uwch. Mae dull Ella Baker yn ddull sydd yn integreiddio'r ymrwymadau hyn fel arferion bob dydd. Mae'n darganfod y pwyntiau mynediad amrywiol a niferus ar gyfer arweinyddiaeth gatalytig cyfiawnder cymdeithasol mewn partneriaethau sefydliadol-cymunedol.

Yn ôl McDowall Clark (2012) mae'r gydnabyddiaeth o bwysigrwydd y blynyddoedd cynnar yw'r ffactor sylfaenol allweddol mewn sicrhau bod pob plentyn yn llwyddiannus yn eu dyfodol, felly oherwydd hyn mae'n debygol bod y drafodaeth am arweinyddiaeth yn parhau ac esblygu. Mae Curtis a Moore (dim dyddiad) yn dweud er mwyn fod yn arweinwyr da ac effeithiol yn flynyddoedd cynnar, mae'n bwysig i gefnogi eu staff. Hefyd i sicrhau datblygiad proffesiynol eu hunain sydd wedi'i deilwra i'r rôl unigryw a phwysig.

I gloi, mae arweinyddiaeth gatalytig yn bwysig iawn yn lleoliadau blynyddoedd cynnar, mae hanfodol bod ymarferwyr yn gweithio gyda gilydd a hefyd gyda'r rheini a phlant i rannu cyfrifoldeb. Trwy wneud hyn bydd yr ymarferwyr yn llwyddiannus o

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

gyflwyno canlyniadau lefel uwch a bydd pob plentyn hefyd yn llwyddiannus yn ei fywyd.

Rhan 2

Y Comisiynydd Plant Cymru heddiw yw Rocio Cifuentes. Dechreuodd Rocio Cifuentes yn Ebrill 2022 a fydd hi y Comisiynydd Plant Cymru am saith blynedd, swydd hi yw i hyrwyddo a diogelu hawliau plant yng Nghymru. (Children's Commissioner for Wales, 2023) Mae'r Welsh Government (dim dyddiad a) yn cyfleu bod rôl y Comisiynydd Plant Cymru yw diogelu a hefyd i gefnogi hawliau plant a phobl ifanc. Mae'r Comisiynydd Plant yn adolygu penderfyniadau cyrff cyhoeddus mae hyn yn cynnwys Llywodraeth Cymru. Mae'r ffordd mae'r Comisiynydd Plant Cymru yn casglu data yn unigryw. Mae'n caniatáu mynediad i siarad gyda phlant a hefyd casglu tystiolaeth. Mae hyn yn sicrhau gwelliannau a newid hirdymor i blant, yn enwedig y plant sydd y mwyaf agored i niwed. (Children's Commissioner, 2023)

Mae swyddfa'r Comisiynydd Plant yn sefydliad cenedlaethol annibynnol sydd gyda rheoliadau statudol a phwerau. Mae dyletswydd gyfreithiol gan y Comisiynydd i hyrwyddo ac amddiffyn hawliau plant i gyd yn unol gyda UNCRC. (help at hand, dim dyddiad) UNCRC yw'r UN Convention on the Rights of the Child. Dyma'r datganiad mwyaf cyflawn o hawliau plan erioed. (Unicef, dim dyddiad)

Roedd rôl y Comisiynydd Plant wedi cael ei sefydlu yn wreiddiol o dan Ddeddf Plant 2004. Roedd y Ddeddf wedi rhoi cyfrifoldeb i'r Comisiynydd am hybu budd gorau ac ymwybyddiaeth o farn plant. Mae'r rôl y Comisiynydd yn cynnwys deall beth mae plant a phobl ifanc yn credu am bethau sydd yn effeithio nhw ac annog y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i ystyried eu lles gorau bob amser. Roedd swydd y Comisiynydd Plant wedi cael ei chreu yn dilyn argymhelliad a wnaed gan Lord Laming yn ymchwiliad Victoria Climbié. (Children's Commissioner, 2023)

Yn bellach mae'r Ddeddf Plant Theuluoedd 2014 yn cryfhau annibyniaeth a phwerau y Comisiynydd ymhellach. Mae wedi rhoi cyfrifoldeb arbennig dros hawliau plant sydd yn gadael gofal neu sydd mewn gofal, yn derbyn gwasanaethau gofal cymdeithasol neu yn byw oddi wrth gartref. Mae'r Comisiynydd hefyd yn siarad ar ran grwpiau ehangach o blant ar faterion heb eu datganoli gan gynnwys cyfiawnder ieuencid ar gyfer Lloegr a Chymru a hefyd mewnfudo ar gyfer y Deyrnas Unedig

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

gyfan Mae'r Comisiynydd yn rhan o dîm o staff, ond hefyd yn cael ei chefnogi gan bwyllgor archwilio a risg, grŵp cynghori, rhandaliad, grwpiau plant ac arbenigwyr. (Children's Commissioner, 2023)

Pwrpas y gwasanaeth yw sicrhau cyngor i blant sydd yn byw oddi wrth gartref, yn gadael gofal, yn byw yn ofal, neu rhai sy'n gweithio gyda gwasanaethau plant pan na fyddant yn teimlo eu bod yn cael ei thrin yn iawn neu deg a hefyd os ganddynt gwestiynau am wasanaethau y maent yn eu derbyn. I rymuso pobl ifanc i sicrhau bod nhw yn deall a gwybod eu hawliau, rhannu eu barn, cyrchu ei hawliau, eu teimladau a'u dymuniadau a hefyd i ddarparu cymorth i wneud hyn pan mae'r plant yn teimlo na allant. Mae'r gwasanaeth hefyd yn hyrwyddo hawliau allweddol y plant. Yr hawliau yw i fod yn ddiogel, bod yn rhan o benderfyniadau am eu bywydau, sicrhau bod eu barn yn cael eu clywed, a rhoi blaenoriaeth bennaf ar les yr unigolyn. Derbyn y gwasanaethau sydd eu hangen ac mae ganddynt haul iddynt yn ôl y gyfraith. I gynrychioli'r hawliau a'r safbwyntiau i bobl sy'n gwneud y penderfyniadau am eu bywydau. (help at hand, dim dyddiad)

Yr adroddiad sydd yn cael ei thrafod yw 'Sam's Story' gan Holland, Children's Commissioner for Wales (2017). Roedd yr adroddiad wedi cael ei chyhoeddi, i gofio Peter Clarke. Roedd Peter Clarke y Comisiynydd Plant cyntaf Cymru, sydd wedi marw deg mlynedd yn ôl. Roedd Clarke yn gweithio gyda ChildLine Cymru fel cyfarwyddwr, trwy wneud cyfarfodydd ac ymweliadau gyda phobl ifanc a phlant ar draws Cymru. Trwy wneud hyn roedd Clarke yn ymwybodol bod bwlio yn cael effaith mawr ar ran fwyaf o fywydau plant a phobl ifanc. Pwrpas yr adroddiad yw i dynnu sylw at effaith wirioneddol bod bwlio dal yn broblem yn fywydau plant heddiw yng Nghymru. Yn ystod wythnos gwrth-fwlio yn 2017, roedd Y Comisiynydd Plant Cymru wedi lansio set o adnoddau gwrth-fwlio i ddefnyddio mewn ysgolion Uwchradd a hefyd ysgolion Cynradd. (Children's Commissioner for Wales, 2017)

Yn yr adroddiad 'Sam's story' mae'r Comisiynydd plant Cymru yn siarad am gynlluniau llysgenhadon sydd yn gynllun sydd yn hyrwyddo hawliau plant a UNCRC mewn ysgolion. Mae'r ysgolion yn dewis dau Lysgenhadwr Gwych ar ddechrau pob blwyddyn. Rôl y Llysgenhadon Gwych yw rhoi gwybod i ddisgyblion yn eu hysgol am bwy yw'r Comisiynydd a beth mae hi yn gallu gwneud i helpu. Hefyd i sicrhau bod pob plentyn gwybod beth yw hawliau plant o dan UNCRC. Ac i wneud cenadaethau

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

arbennig ar gyfer y Comisiynydd yn eu hysgol. Wrth wneud hwn mae'n cael effaith mawr ar waith y Comisiynydd a hefyd ar hawliau plant Yng Nghymru. Mae'r cynllun hyn yn cefnogi ysgolion i ddatblygu eu hymagweddau at ofal a lles, arweiniad a chymorth, mae hyn yn ofynnol gan Fframwaith Arolygu Estyn 2022. Mae'r cynllun hefyd am ddim. (Comisiynydd plant Cymru, dim dyddiad)

Mae'r adroddiad 'Sam's story' yn cyfleu un o'r argymhellion allweddol o'r adroddiad oedd bod plant a phobl ifanc o fod oedran yn cael amser i feddwl a myfyrio ar eu perthnasoedd a hefyd trafod nhw. Mae plant yn elwa ar gyfleoedd fel fforymau eraill ac amser cylch lle maent yn gallu trafod a myfyrio perthnasoedd ac ymddygiad cyfoedion. Mae'r gweithgareddau yn 'Sam's Story' yn creu trafodaeth bellach i fyfrio ar brofiadau mae plant yn rhannu wrth gymryd rhan yn y gweithgareddau. (Agenda, dim dyddiad)

Mae amser cylch yn ffordd dda i blant rhannu beth sydd ar eu meddwl a hefyd syniadau i blant arall a staff. Mae'n hefyd yn helpu plant deall fel i ddilyn rheolau, cymryd tro a dysgu i barchu barn pobl eraill. (Early Childhood Consultation Partnership, dim dyddiad) Fodd bynnag yn ôl Meyers (2021) mae plant yn buddio o drafod yn grwpiau bach yn lle grwpiau mawr neu wrth archwilio, arbrosi a dysgu trwy chwarae. Felly fydd rhai plant ddim yn manteisio o amser cylch ac efallai yn cael eu colli yn ystod amser cylch.

Wrth siarad am broblemau a sut i'w datrys mae'n helpu plant i ddatblygu meddwl sydd yn fwy hyblyg a hefyd yn helpu plant yn meddwl am wahanol ffyrdd o ddatrys problemau. Mae plant yn gallu datrys problemau yn well ar eu pen eu hunain, wrth wneud hwn mae'n helpu adeiladu eu hymdeimlad a hyder bod nhw yn gallu gwneud u penderfyniad. (PennState Extension, dim dyddiad) Mae'n bwysig iawn bod plant yn cael eu clywed. Mae'n galluogi'r person ifanc neu'r plentyn i rannu a nodi'r hyn sydd yn bwysig iddo a galluogi ymarferwyr y blynyddoedd cynnar i adeiladu perthnasoedd cadarnhaol a chael gwell dealltwriaeth o'r person ifanc neu'r plentyn i sicrhau bod anghenion yn cael eu cefnogi yn y ffordd orau. Hefyd mae'n galluogi'r person ifanc neu'r plentyn i roi ei farn ar gamau gweithredu ar gyfer newid. (Derby City Council, dim dyddiad)

I gloi, mae'r swydd Y Comisiynydd plant Cymru yn bwysig iawn ac yn wir yn helpu plant. Mae'n rhoi llais i'r plant, i sicrhau bod eu barn yn cael ei chlywed. Mae'n hefyd

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

yn sicrhau bod pawb yn ymwybodol o hawliau plant. Mae'r adroddiad 'Sam's Story' yn cyfleu bod bwlio yn broblem fawr i blant a phobl ifanc. Mae'r Comisiynydd plant Cymru wedi gwneud llawer i helpu y broblem. Mae'n hefyd yn dweud pa mor bwysig yw'r gwrando ar blant a chael trafodaeth am eu teimladau. Mae'r Comisiynydd plant Cymru yn gweithio gyda llawer o asiantau i helpu stopio bwlio am bobl ifanc a phlant.

Rhan 3

Yn rhan tri y ffactor cymdeithasegol bydd yn cael ei thrafod y tlodi. Yn ôl Public health Scotland (2020) mae tlodi yn cael effeithiau negyddol ar ddatblygiad cymdeithasol, ar iechyd, ymddygiad a chanlyniadau addysgol plant ac emosiynol a gwybyddol plant. Mae'n hefyd yn dweud bod plant sydd yn cael ei geni mewn i dlodi yn fwy tebygol o gael problemau iechyd, yn cynnwys afiechyd cronig, problemau iechyd meddwl a hefyd maethiad gwael.

Mae strategaeth Tlodi Plant yn diffinio tlodi fel:

A long-term state of not having sufficient resources to afford food, reasonable living conditions or amenities or to participate in activities (such as access to attractive neighbourhoods and open spaces) that are taken for granted by others in their society. (Welsh Government, 2022a)

Yn y Deyrnas Unedig mae pobl yn cael ei ystyried yn dlawd, os mae eu hincwm yn 60% yn is na chanolrif incwm aelwydydd, mae hyn ar ôl costau tai ar gyfer y flwyddyn honno. (Trust for London, 2020) Yn ôl Children in Wales (2021) mae'r ffigyrau diweddaraf yn dangos bod 34% o blant Cymru yn byw mewn tlodi. Mae plant yn cael ei ystyried yn dlawd os ydynt yn byw mewn teuluoedd sydd ag incwm o dan 60% o'r incwm canol rifol. Mae action for children (2023) yn cyfleu bod tlodi yn ddim digon o arian, mae hyn arwain at deuluoedd cael trafferth i fforddio pethau hanfodol, mwynhau safon byw weddus, rhannu y profiadau teuluol syml y dylai pob plentyn eu mwynhau. Yn ôl Lyndon (2020) mae plant sydd yn byw o fewn teuluoedd o incwm isel yn perfformio yn isel yn sylweddol na phlant sydd byw o fewn teuluoedd o incwm uchel o fewn cyrhaeddiad addysgol. Mae plant sydd yn byw yn ardal anfanteision yn llai tebygol o fyw bywyd iach a bywyd hir.

Mae dros hanner o blant Yng Nghymru sydd yn byw o dan y llinell tlodi dim gyda'r hawl i gael prydau am ddim yn ysgolion. Wrth ehangu y cymhwysedd bydd hyn yn

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

helpu teuluoedd, sydd yn cael trafferth gydag arian, bydd hyn yn gwella canlyniadau addysgol a hefyd helpu gwella tlodi mewn gwaith. (Child Poverty Action Group, 2020)

Fodd bynnag mae'r Welsh Government (2022b) yn cyfleu bod pob plentyn yn ysgol gynradd yn derbyn cinio am ddim erbyn 2024. Y manteision o gael prydau am ddim yw gwella sgiliau cymdeithasol amser bwyd, hybu bwyta'n iach ar draws yr ysgol, a hefyd cynyddu'r amrywiaeth o fwyd mae'r plant ei fwyta.

Mae'r Welsh Government (dim dyddiad c) yn cyfleu bod y cynllun gofal plant yw 30 awr y wythnos o ofal plant am ddim, sydd cael ei ddefnyddio hyd at 48 wythnos o'r flwyddyn. Mae'r cynllun hyn am blant sydd yn 3 a 4 oed. Yn ôl Welsh Government (dim dyddiad b) nod y cynllun gofal plant sydd yn ariennir gan y llywodraeth yw i leihau y straen o dalu costau gofal plant. Wrth wneud hyn mae'r teuluoedd yn gallu gwario arian sydd yn cael ei arbed ar bethau sydd yn bwysig i'r teuluoedd. Mae'n hefyd cyfleu bod y cynnig wedi helpu rhieni yn barod dros Gymru i fynd nol i waith, i weithio yn fwy hyblyg a hefyd cynyddu oriau.

Mae'r Welsh Government (2021a) yn cyfleu bod y cynnig gofal plant wedi cael effaith positif ar les y rhieni. Mae 88% o rieni wedi dweud hwn a 74% wedi dweud bod y cynnig wedi lleihau baich ariannol gofal plant. Mae'n hefyd yn dweud bod y gofal plant am ddim wedi helpu y rheini i arbed arian a bod llai straen sydd yn gysylltiedig gyda chyllid y cartref. Mae 34% o rieni wedi dweud bod nhw gydag ychydig mwy o arian a 51% wedi dweud bod gyda nhw llawer o fwy i wario ar bethau gwahanol na gofal plant pob mis. Mae'r Welsh Government (2021a) hefyd wedi dweud bod rhieni wedi cyfleu bod effeithiau positif ar y plant hefyd. Mae'r cynnig gofal plant wedi helpu 94% o blant gyda'i datblygiad cymdeithasol, oherwydd mae'r plant yn cael y cyfle i ryngweithio a chwarae gyda phlant eraill yn lleoliad mae'r plentyn yn mynychu. Mae 88% o blant wedi gwella ei sgil gwybyddol gan gynnwys datblygiad iaith a 87% wedi gweld gwelliant yn ddatblygiad ymddygiad.

Fodd bynnag mae rhai rheini nad oedd yn ymwybodol o'r broses o sut i gael mynediad i'r cynnig gofal plant. Y rheswm mwyaf cyffredin am ddim mynychu'r cynnig gofal plant yw'r gred i gadw plant o fewn y teulu yn bwysig iawn. Nad yw rhieni angen mynd a'i phlentyn i ddarpariaeth gofal plant ffurfiol, oherwydd bod aelodau'r teulu'n sydd yn awyddus i ddarparu'r gofal. Mae rhai rheini yn credu bod

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

unrhyw ofal plant ychwanegol yn dod o aelodau arall o'r teulu yw'r gofal orau. Mae diffyg darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg mewn rhai ardaloedd. Mae'r iaith Cymraeg yn bwysig i rai teuluoedd am wahanol resymau fel cael gwaith neu integreiddio o fewn y gymuned leol. Ffactor arall sydd yn achosi problemau yw materion sydd yn ymwneud a mynediad ar gyfer grwpiau penodol. Mae rhieni o Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig yn dweud bod hanes addysgol nhw yn wahanol i addysg yng Nghymru a bod nhw angen i atgynhyrchu peth o'u magwraeth eu hunain. (Welsh Government 2021b)

Mae ymyrraeth gynnar effeithiol yn helpu plant i feithrin set gyfan o sgiliau a chryfderau personol, mae hyn yn helpu plant i baratoi ar gyfer bywyd fel oedolyn. Mae hefyd yn atal problem rhag digwydd yn lle gyntaf neu i fynd i'r afael a nhw yn uniongyrchol, cyn bod y problemau yn mynd yn waeth. Mae ymyrraeth gynnar yn cael ei thargedu at blant sydd yn dod o deuluoedd o incwm isel, rhiant sengl, rhiant sydd yn ifanc a hefyd statws lleiafrif ethnig. (Early Intervention Foundation, 2023)

Fodd bynnag yn ôl Action for Children (2021) mae 3 yn 5 rheini wedi dweud bod nhw wedi defnyddio mwy na phump gwasanaethau am gefnogaeth blynyddoedd cynnar. Y rhwystrau cyffredin yw nad oedd rhieni gallu cael mynediad i'r gwasanaethau, oherwydd nad oedd y gwasanaethau ar gael neu yn aneglur ar sut i gael gafael arnynt. Mae rhaid iddyn nhw newid, mae angen i'r llywodraeth i sefydlu gwarant gwasanaeth sylfaenol o'r gwasanaethau blynyddoedd cynnar, dylai teuluoedd gallu cael mynediad iddyn nhw yn eu gadael lleol.

I gloi, mae Llywodraeth Cymru yn gwneud llawer i sicrhau bod tlodi yn gwella yng Nghymru. Mae llawer wedi cael ei wneud a llawer o gynlluniau sydd yn y proses. Ond mae tlodi dal yn broblem fawr ac mae'n effeithio plant a phobl ifanc. Mae'n effeithio nhw yn gorfforol a hefyd yn feddyliol. Mae angen i fwy cael ei gwneud i sicrhau bod y rheini yn gallu gweithio i sicrhau bod gyda nhw digon o arian i wneud yn siŵr bod eu plant yn gallu fod y gorau posib.

Rhestr Cyfeirnod

Action for Children. (2021) *Barriers to accessing early years services for children*. Ar gael o: <https://www.actionforchildren.org.uk/our-work-and-impact/policy-work->

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

[campaigns-and-research/policy-reports/barriers-to-accessing-early-years-services-for-children/#:~:text=The%20most%20common%20barriers%20to,on%20themselves%20or%20their%20child. \(Darllenwyd: 8 o Mawrth 2023\).](#)

Action for children. (2023) *Child poverty*. Ar gael o: <https://www.actionforchildren.org.uk/support-us/campaign-with-us/child-poverty/>. (Darllenwyd: 3 o Mawrth 2023).

Agenda. (dim dyddiad) *Sam's Story*. Ar gael o: <https://agendaonline.co.uk/sams-story/>. (Darllenwyd: 15 o Mawrth 2023).

Centers for Disease Control and Prevention. (2021) *Vital Signs*. Ar gael o: [Children's Commissioner. \(2023\) *History of the Children's Commissioner*. Ar gael o: \[Children's Commissioner for Wales. \\(2017\\) *Sam's Story*. Ar gael o: <https://www.childcomwales.org.uk/our-work/commissioners-blog/sams-story/>. \\(Darllenwyd: 1 o Mawrth 2023\\).\]\(https://www.childrenscommissioner.gov.uk/about-us/the-history-of-the-childrens-commissioner/#:~:text=The%20post%20of%20Children's%20Commissioner,views%20and%20interests%20of%20children. \(Darllenwyd: 28 o Chwefror 2023\).</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://www.cdc.gov/vitalsigns/aces/index.html#:~:text=Overview,health%20or%20substance%20use%20problems. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).</p>
</div>
<div data-bbox=)

Children's Commissioner for Wales. (2023) *Who is the Children's Commissioner for Wales?* Ar gael o: [Children's Commissioner for Wales. \(dim dyddiad\) *Super Ambassadors*. Ar gael o: \[Children in Wales. \\(2021\\) *Child Poverty*. Ar gael o: <https://www.childreninwales.org.uk/professionals/our-work/child->\]\(https://www.childcomwales.org.uk/our-schemes/primary/#:~:text=The%20scheme%20supports%20schools%20to,It's%20free. \(Darllenwyd: 8 o Mawrth 2023\).</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://www.childcomwales.org.uk/about-us/#:~:text=Who%20is%20the%20Children's%20Commissioner,Welsh%20Government%2C%20affect%20children's%20rights. (Darllenwyd: 27 o Chwefror 2023).</p>
</div>
<div data-bbox=)

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

[poverty/#:~:text=Latest%20figures%20show%20that%2034,60%25%20of%20the%20median%20income](#). (Darllenwyd: 2 o Mawrth 2023).

Child Poverty Action Group. (2020) *WALES: OVER HALF OF CHILDREN IN POVERTY MISSING OUT ON FREE SCHOOL MEALS*. Ar gael o: <https://cpag.org.uk/news-blogs/news-listings/wales-over-half-children-poverty-missing-out-free-school-meals>. (Darllenwyd: 6 o Mawrth 2023).

Child Welfare Information Gateway. (dim dyddiad) *Adverse Childhood Experiences (ACEs)*. Ar gael o: <https://www.childwelfare.gov/topics/preventing/overview/framework/aces/#:~:text=W hat%20Are%20ACEs%3F,%2C%20incarceration%2C%20and%20domestic%20viol ence>. (Darllenwyd: 9 o Mawrth 2023).

Cooper, M. (2014) 'Everyday teacher leadership': A reconceptualisation for early childhood education', *Journal of Educational Leadership, Policy and Practice*, 29(2), pp. 84-96.

Curtis, R a Moore, H. (dim dyddiad) *Early Years leadership: Creating the enabling conditions for effective professional development*. Ar gael o: <https://my.chartered.college/early-childhood-hub/early-years-leadership-creating-the-enabling-conditions-for-effective-professional-development/>. (Darllenwyd: 18 o Mawrth 2023).

Derby City Council. (dim dyddiad) *Special Educational Needs and Disability: Voice of the child toolkit*. Ar gael o: <https://www.derby.gov.uk/council-and-democracy/your-voice-children-young-people/send-voice-child-toolkit/#:~:text=enable%20the%20child%20or%20young%20person%20to%20identify%20and%20share,views%20on%20actions%20for%20change>. (Darllenwyd: 17 o Mawrth 2023).

Early Childhood Consultation Partnership. (dim dyddiad) *The Classroom Environment: Encourage Social Development Through Circle Time*. Ar gael o: <https://www.eccpct.com/Resources/Classrooms/Tips-for-Tots/Encourage-Social-Development-Through-Circle-Time/#:~:text=Circle%20time%20allows%20children%20to,to%20prepare%20for%20kindergarten%20activities>. (Darllenwyd: 15 o Mawrth 2023).

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Early Intervention Foundation. (2023) *What is early intervention?* Ar gael o: <https://www.eif.org.uk/why-it-matters/what-is-early-intervention/#:~:text=Effective%20early%20intervention%20works%20to,a%20child%20for%20adult%20life>. (Darllenwyd: 8 o Mawrth 2023).

Ella Baker Center for Human Rights. (dim dyddiad) *Who Was Ella Baker?* Ar gael o: <https://ellabakercenter.org/who-was-ella-baker/>. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Harris, A. and Jones, M. (2019) 'Teacher leadership and educational change', *School leadership & management*, 39(2), pp. 123–126. Ar gael o: <https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1574964>.

Help at hand. (dim dyddiad) *PARENTS, CARERS AND PROFESSIONALS*. Ar gael o: [https://www.childrenscommissioner.gov.uk/help-at-hand/parents-carers-and-professionals/#:~:text=The%20Children's%20Commissioner's%20office%20is,of%20the%20Child%20\(UNCRC\)](https://www.childrenscommissioner.gov.uk/help-at-hand/parents-carers-and-professionals/#:~:text=The%20Children's%20Commissioner's%20office%20is,of%20the%20Child%20(UNCRC)). (Darllenwyd: 15 o Mawrth 2023).

Holland, S Children's Commissioner for Wales. (2017) *Sam's Story*. Ar gael o: <https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/Sams-Story.pdf>. (Darllenwyd: 1 o Mawrth 2023).

Innov8rs. (dim dyddiad) *The 3 Most Common Mistakes Of Catalytic Leaders*. Ar gael o: <https://innov8rs.co/news/3-common-mistakes-catalytic-leaders/#:~:text=By%20far%20the%20most%20common,without%20really%20thinking%20about%20it>. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Joiner, B. (2017) *Leadership Agility: From Expert to Catalyst*. Ar gael o: <file:///C:/Users/Gracie/Downloads/2017%20Article.pdf>. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Lyndon, S. (2020) 'Early years practitioners' personal and professional narratives of poverty', *International Journal of Early Years Education*, 30(2), pp.235-248. DOI: 10.1080/09669760.2020.1782175

Meyers, M. (2021) *Why Preschool Circle Time Can Be a Waste of Time and Detrimental to Kids*. Ar gael o: <https://medium.com/preschool-kindergarten-and-the-3-ps-play-pretend/why-preschool-circle-time-can-be-a-waste-of-time-and-detrimental-to-kids-5d75a4f3a8bc#:~:text=By%20relying%20too%20heavily%20on,more%20effective%20hands%20on%20approach>. (Darllenwyd: 15 o Mawrth 2023).

McDowall Clark, R. (2012) 'I've never thought of myself as a leader but...': the Early Years Professional and catalytic leadership', *European Early Childhood Education Research Journal*, 20(3), pp. 391-401. DOI: [10.1080/1350293X.2012.704762](https://doi.org/10.1080/1350293X.2012.704762).

Nuffield Trust. (2022) *Nuffield Trust: Child obesity levels likely to be higher in areas with more poverty and lower breastfeeding rates*. Ar gael o: <https://www.nuffieldtrust.org.uk/news-item/nuffield-trust-child-obesity-levels-likely-to-be-higher-in-areas-with-more-poverty-and-lower-breastfeeding-rates#:~:text=Key%20findings%20include%3A,those%20with%20the%20lowest%20percentage>. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Parker, P.S. (2020) *Ella Baker's catalytic leadership: a primer on community engagement and communication for social justice*. Oakland, California: University of California Press.

PennState Extension. (dim dyddiad) *Talking with preschoolers about emotions*. Ar gael o: <https://extension.psu.edu/programs/betterkidcare/early-care/tip-pages/all/talking-with-preschoolers-about-emotions#:~:text=Talking%20about%20problems%20and%20how,can%20do%20it!%E2%80%9D%20attitude>. (Darllenwyd: 16 o Mawrth 2023).

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Plymouth Marjon Univeristy. (dim dyddiad) *Leadership in the Early Years*. Ar gael o: <https://www.marjon.ac.uk/professional-development-for-teachers/leadership-in-the-early-years/#:~:text=Leadership%20in%20the%20Early%20Years%20is%20about%20working%20in%20partnership,their%20team%20to%20improve%20practice.> (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Powers, T. (2017) *Are You a Catalyst Leader?* Ar gael o: <https://www.powersresourcecenter.com/are-you-a-catalyst-leader/#:~:text=It%20is%20someone%20who%20ignites,in%20the%20people%20around%20them.> (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Public health Scotland. (2020) *Child poverty overview*. Ar gael o: <https://www.healthscotland.scot/population-groups/children/child-poverty/child-poverty-overview/impact-of-child-poverty/#:~:text=Poverty%20has%20negative%20impacts%20on,disease%20and%20mental%20health%20problems.> (Darllenwyd: 28 o Chwefror 2023).

Robbins, T. (dim dyddiad) *What is leadership?* Ar gael o: <https://www.tonyrobbins.com/what-is-leadership/>. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Toomer, J. et al. (2018) *The Catalyst Effect: 12 Skills and Behaviours to Boost your Impact and Elevate Team Performance*. Bingley: Emerald Publishing.

Trust for London. (2020) *Poverty definitions and thresholds*. Ar gael o: <https://www.trustforlondon.org.uk/data/poverty-thresholds/#:~:text=Households%20are%20considered%20to%20be,housing%20costs%20for%20that%20year.> (Darllenwyd: 2 o Mawrth 2023).

Unicef. (dim dyddiad) *How we protect children's rights*. Ar gael o: <https://www.unicef.org.uk/what-we-do/un-convention-child-rights/>. (Darllenwyd: 14 o Mawrth 2023).

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Welsh Government. (2021a) *Evaluation of the Childcare offer for Wales: year 4 (emerging findings)*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/evaluation-childcare-offer-wales-year-4-emerging-findings-html>. (Darllenwyd: 4 o Mawrth 2023).

Welsh Government. (2021b) *Parent beliefs, behaviours and barriers: childcare and early education (summary)*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/parent-beliefs-behaviours-and-barriers-childcare-and-early-education-summary-html>. (Darllenwyd: 4 o Mawrth 2023).

Welsh Government. (2021c) *Early years high impact area 4: Supporting healthy weight and nutrition*. Ar gael o: <https://www.gov.uk/government/publications/commissioning-of-public-health-services-for-children/early-years-high-impact-area-4-supporting-healthy-weight-and-nutrition#:~:text=Children%20living%20with%20obesity%20are,mental%20health%20and%20tooth%20decay>. (Darllenwyd: 10 o Mawrth 2023).

Welsh Government. (2022a) *Child poverty strategy: 2022 progress report*. Ar gael o: [https://www.gov.wales/child-poverty-strategy-2022-progress-report-html#:~:text=Objective%201%20of%20our%20Child,58%2C000%20\(11.0%25\)%20in%202020](https://www.gov.wales/child-poverty-strategy-2022-progress-report-html#:~:text=Objective%201%20of%20our%20Child,58%2C000%20(11.0%25)%20in%202020). (Darllenwyd: 5 o Mawrth 2023).

Welsh Government. (2022b) *Universal Primary Free School Meals (UPFSM)*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/universal-primary-free-school-meals-upfsm>. (Darllenwyd: 7 o Mawrth 2023).

Welsh Government. (dim dyddiad a) *Children's Commissioner for Wales*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/childrens-commissioner-wales#:~:text=The%20Children's%20Commissioner%20for%20Wales,bodies%2C%20including%20the%20Welsh%20Government>. (Darllenwyd: 20 o Chwefror 2023).

Welsh Government. (dim dyddiad b) *The childcare offer for Wales: help with childcare costs for eligible parents of 3 to 4 year olds*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/childcare-offer-for-wales-campaign#:~:text=Under%20the%20Childcare%20Offer%20for,matter%20most%20to%20your%20family>. (Darllenwyd: 2 o Mawrth 2023).

2011671	ECEY6009C	3,521
---------	-----------	-------

Welsh Government. (dim dyddiad c) *Get 30 hours of childcare for 3 and 4 year olds.*
 Ar gael o: <https://www.gov.wales/get-30-hours-childcare-3-and-4-year-olds/eligibility>.
 (Darllenwyd: 2 o Mawrth 2023).